

K L I K N I Z A

S I G U R N O S T

sprejčimo nasilje, gradimo kulturu mira i nenasilja

**“Klikni za sigurnost”
spriječimo nasilje, gradimo kulturu mira i nenasilja**

Financijska potpora:

Ministarstvo *socijalne politike*
I mladih

“Klikni za sigurnost”
- spriječimo nasilje, gradimo kulturu mira i nenasilja

Nakladnik:
Ambidekster klub

Za nakladnika:
Ana Habdija-Šorša

Tekstovi:
Borna Bedić
Marijana Filipović

Ilustracije:
Danijel Jaška

Grafičko oblikovanje i prijelom:
Danijel Jaška

Recenzija:
Nebojša Buđanovac

Zagreb, 2014.

ISBN 978-953-7697-11-2

©AMBIDEKSTER KLUB
Valpovačka 13
10040 Zagreb

Sadržaj:

1. Uvodna riječ.....	6
2. Što je to nasilje među djecom?	7
U kojim se oblicima pojavljuje nasilje među djecom i mladima?.....	7
Što nije nasilje?	8
Koliko je nasilje rašireno i tko ga čini?	8
Uloge sudionika u nasilnim događajima	8
Zašto se djeca i mladi ponašaju nasilno?	9
Rizični čimbenici za počinjenje nasilja	10
Obilježja i znakovi za prepoznavanje nasilnika	10
Obilježja žrtava nasilja.....	11
Mogući znakovi zlostavljanja	12
Koje su kratkoročne posljedice nasilja?	12
Koje su dugoročne posljedice nasilja?.....	13
3. Elektroničko nasilje.....	13
Što je to govor mržnje na internetu?	14
Specifičnosti elektroničkog nasilja	14
4. Kutak za djecu i mlade	15
5. Kutak za roditelje i nastavnike.....	16
6. Primjeri radioničkih vježbi u radu s djecom i mladima	17
7. Literatura	20

1. Uvodna riječ

Nasilje među mladima i na internetu danas zaokuplja sve veću pozornost stručnjaka, nadležnih tijela te medija. Unatoč tomu, ono je i danas sveprisutno te izaziva izrazite teškoće i posljedice kod djece i mladih koji se nađu u njegovu začaranom krugu. Ovaj priručnik napisan je u svrhu upoznavanja mladih, roditelja te nastavnika s ovom problematikom te sadrži neke praktične savjete i smjernice koje mogu pomoći u svakodnevnom životu. Priručnik je nastao u sklopu projekta “**KIM – kultura izgradnje mira i promicanje nenasilnog ponašanja u djece i mladih**” i usmjeren je na prevenciju i suzbijanje nasilja među mladima, posebice nasilja na internetu.

Ukoliko vam ovaj priručnik ne ponudi odgovore na vaša pitanja, više informacija može se pronaći na mrežnim stranicama Ambidekster kluba, odnosno preko *online*-savjetovališta “Klikni za sigurnost”. *Online*-savjetovalište “Klikni za sigurnost” namijenjeno je djeci, mladima, roditeljima i svima vama koji se anonimno želite informirati i savjetovati, saznati stručne i provjerene informacije vezane uz nasilje preko interneta ili druge oblike nasilja. Stručne, educirane osobe pomoći će vam u situacijama kada ste u dilemi, niste sigurni kako postupiti i komu se dalje obratiti.

Za *online*-savjetovalište i više informacija posjetite: <http://www.ambidekster.hr>.

2. Što je to nasilje među djecom?

Kada se govori o nasilju među djecom i mladima, najčešće se misli na zlostavljanje među djecom i mladima u školskom okruženju i prostoru provođenja slobodnog vremena, odnosno izvan obitelji. Drugim riječima, dijete/mlada osoba zlostavljana je ili viktimizirana kada je opetovano ili trajno izložena negativnim postupcima od strane jednog djeteta/mlade osobe ili više njih.

Za definiranje zlostavljanja važna su tri elementa

1. Negativni postupci prema drugom djetetu/mladoj osobi koji se čine **namjerno** da bi je se povrijedilo ili izazvalo neugodu – negativni su postupci kada se namjerno nanose ozljede drugoj osobi. Najčešće se misli na fizičko nasilje (udaranje, guranje itd.) ili psihičko nasilje (vrijeđanje, prijetnje itd.), no pored ovih, postoje i drugi oblici/podvrste, npr. relacijsko i socijalno nasilje (isključivanje iz društva) ili elektroničko nasilje (vrijeđanje preko društvenih mreža).
2. Ti se postupci čine **opetovano i trajno** – što je važan element da bi se napravila razlika između zlostavljanja i povremenih sukoba među djecom i mladima koji su sastavni dio odrastanja.
3. Između nasilnika i žrtve postoji **nejednak odnos snaga i moći** – može se raditi o stvarnom i/ili percipiranom nesrazmjeru snaga. Drugim riječima, žrtva je fizički ili psihički slabija od zlostavljača, žrtva se smatra slabijom od zlostavljača ili je riječ o grupi djece naspram žrtve.

U kojim se oblicima pojavljuje nasilje među djecom i mladima?

Nasilje se najčešće dijeli u dvije skupine

1. Fizičko nasilje – definira se kao primjena fizičke sile bez obzira na to je li nastupila tjelesna ozljeda (npr. guranje, udaranje, šamaranje, gušenje, davljenje, fizičko zadržavanje, pritiskanje, štipanje, fizičko sprečavanje kretanja, grebanje, protresanje, gađanje predmetima itd.).
2. Psihičko nasilje – definira se kao primjena psihičke prisile koja uzrokuje osjećaj straha, ugroženosti, uznemirenosti ili povrede dostojanstva, verbalno nasilje, verbalni napadi, vrijeđanje, psovanje, nazivanje pogrđnim imenima ili na drugi način grubo verbalno uznemiravanje, uhođenje ili uznemiravanje preko svih sredstava za komuniciranje ili preko elektroničkih i drugih medija. Najčešće je riječ o verbalnom nasilju (vrijeđanje, psovanje), odnosno relacijskom i socijalnom nasilju (ignoriranje, isključivanje iz društva itd.).

Uz navedeno, postoje i kategorije koje su usko vezane uz određena područja: emocionalno nasilje (ignoriranje, isključivanje iz grupe vršnjaka), seksualno nasilje (neželjeni seksualni

čin, fizički dodir ili komentar seksualne prirode), kulturalno nasilje (vrijeđanje na nacionalnoj, rasnoj ili religijskoj osnovi), ekonomsko nasilje (krađa, iznuđivanje), elektroničko nasilje (vrijeđanje i prijetnje preko mobitela, društvenih mreža i općenito interneta, foruma/*chata*, bloga i drugo).

Što nije nasilje?

- Odbacivanje ili ružno ponašanje prema nekome koje se dogodi samo jedanput.
- Agresivno ponašanje ili ponižavanje koje se dogodi samo jedanput.
- Obostrana svađa, prepirka ili tučnjava.

Ovakvi slučajevi mogu izazvati uznemirenost kod djece i mladih. No to nisu slučajevi zlostavljanja sve dok ih netko ne radi stalno i namjerno (sustavno) istom djetetu/mladoj osobi.

Koliko je nasilje rašireno i tko ga čini?

Ne postoji jednostavan odgovor na ovo pitanje. Dobiveni su različiti rezultati u istraživanjima. Većini je zajedničko sljedeće

- Dječaci/mladići češće čine fizičko i seksualno nasilje, dok djevojčice/djevojke čine psihičko, odnosno relacijsko.
- Nasilje češće čine djeca osnovnoškolske dobi, no nasilje u kasnijoj, mladenačkoj dobi ostavlja veće posljedice.
- Najčešći je oblik nasilja psihičko nasilje.
- Djevojčice/djevojke češće čine nasilje prema drugim djevojčicama/djevojkama, dok su dječaci/mladići nasilni i prema dječacima/mladićima i prema djevojčicama/djevojkama.
- Dokazana je značajna povezanost između počinjenog i doživljenog nasilja, djeca/mladi koji češće doživljavaju nasilje ujedno su i sami češće nasilni prema drugoj djeci.

Uloge sudionika u nasilnim događajima

- NASILNIK = dijete ili mlada osoba koja čini nasilje
- ŽRTVA = dijete ili mlada osoba koja je izložena nasilju
- ULOGA ŽRTVE/NASILNIKA = dijete ili mlada osoba koja je izložena nasilju svojih vršnjaka, a istovremeno čini nasilje (kod ove skupine primjetne su najveće negativne po-

sljedice za zdrav razvoj)

- PROMATRAČ = dijete ili mlada osoba koja ne sudjeluje u nasilnom događaju, ali je svjedok nasilja

Zašto se djeca i mladi ponašaju nasilno?

Riječ je o međudjelovanju osobnih karakteristika i karakteristika okoline.

Osobne karakteristike

- ne znaju kako drugačije rješavati probleme
- ne znaju primjereno izražavati emocije
- ne znaju kontrolirati ljutnju
- naučili su samo nasiljem rješavati probleme

Karakteristike okoline

- okolina koja podupire nasilno ponašanje
- primjeri u kojima su se nasiljem riješili problemi
- vršnjaci koji podupiru nasilje
- različite društvene pojave koje podupiru nasilje (vrijednosni sustav, marginaliziranost, nejednakost, neuređeno društvo)

Rizični čimbenici za počinjenje nasilja

- Individualna osobine
 - snižena empatija
 - pozitivni stavovi o nasilju
 - nedostatak prosocijalnih vještina rješavanja problema
 - impulzivnost
 - agresivnost
 - traumatizirana djeca
- Vršnjaci
 - prijatelji sličnih osobina i ponašanja
 - antisocijalno ponašanje vršnjaka
 - podupiranje korištenja nasilnih obrazaca ponašanja
 - smanjuje se odgovornost
- Obitelj
 - nedovoljna privrženost roditelja
 - autoritaran ili zanemarujući roditeljski stil
 - nedostatak komunikacije s djetetom
 - nedostatak potpore
- nedostatak nadzora nad djetetom
- tjelesno kažnjavanje ili psihičko zlostavljanje djeteta
- svjedočenje nasilju u obitelji
- nasilan odnos s braćom i sestrama
- Škola
 - smanjena školska kompetencija i uspjeh
 - negativna školska klima
 - nedovoljna integracija
 - nedostatak nadzora i potpore od strane nastavnika
 - neuključenost roditelja u obrazovni proces
- Okolina
 - visoka stopa kriminaliteta i lak pristup oružju
 - mediji (televizija, filmovi, računalne igre...) smanjuju osjetljivost na nasilje
 - stavovi i norme u društvu

Obilježja i znakovi za prepoznavanje nasilnika

Obilježja	
• agresivni i destruktivni• skloni dominiranju nad drugom djecom• impulzivni• nizak prag tolerancije na frustraciju• pozitivan stav prema nasilju• nedosljedno discipliniranje uz korištenje nasilja od strane roditelja• skloni su ljutnji i „lako eksplodiraju“	• često su i sami bili žrtve nekoga nasilničkog ponašanja• pokazuju neosjetljivost na osjećaje drugih• niže samopoštovanje• problemi u obrazovnom procesu

Znakovi koji mogu ukazati na nasilničko ponašanje

- napadaji bijesa, agresije i neprijateljskog raspoloženja
- ne poštuju pravila
- lošija koncentracija i pozornost
- loš školski uspjeh
- često suprotstavljanje
- ne pokazuju suosjećanje
- često gledanje nasilnih filmova i igranje videoigara

Obilježja žrtava nasilja

• fizički manja i slabija• nižeg samopoštovanja• pasivna• tiša, opreznija, nesigurnija, osjetljivija• anksiozna• pokazuje probleme u odnosima s drugima• slabije razvijenih komunikacijskih vještina• po nekim osobinama odudara od drugih• usamljenost• školski problemi• sniženo samopoštovanje i samopouzdanje• psihosomatski simptomi (glavobolja, bolovi u trbuhu, problemi sa spavanjem...)• zlouporaba psihoaktivnih tvari• poremećaji u prehrani• depresivnost• suicidalne misli	Često žrtvom postaje • novo dijete u razredu• darovito dijete• mirno i ljubazno dijete• dijete koje ima dobar odnos s učiteljem• dijete nižeg socijalno-ekonomskog statusa• dijete iz druge etničke skupine• dijete s teškoćama u razvoju• dijete razvedenih roditelja• dijete žrtva obiteljskog nasilja

Mogući znakovi zlostavljanja

Djeca/mladi mogu

- biti uplašeni na putu do ili iz škole
- mijenjati uobičajeni put do škole
- moliti roditelje da ih prate u školu
- ne željeti ići u školu ili imati strah od škole
- osjećati se bolesno ujutro
- loše izvršavati školske obveze
- neopravdano izostajati s nastave
- naglo popustiti u školi
- dolaziti kući s poderanom odjećom ili knjigama
- dolaziti kući gladni (u slučaju da im nasilnik uzima novac za hranu)
- postati povučeni, imati manjak samopouzdanja
- postati uznemireni i tjeskobni, prestati jesti
- prijetiti ili pokušati samoubojstvo
- naglo promijeniti neke životne navike
- plakati prije spavanja, imati noćne more
- gubiti svoje stvari
- tražiti dodatan novac ili početi krasti (da isplate nasilnika)
- kontinuirano gubiti džeparac
- promijeniti način odnošenja s drugim osobama
- odbijati govoriti što se događa
- imati neobjašnjive modrice, ogrebotine
- postati agresivni i nervozni
- davati neuvjerljive isprike za sve navedeno

Zajednička obilježja počinitelja i žrtava

- anksiozni i agresivni
- nižeg samopoštovanja
- impulzivni, problemi s pozornošću
- slabije vještine rješavanja problema
- nedostatak topline u obitelji i roditeljskih vještina
- nedosljednost u ponašanju roditelja (izmjnjavanje prezaštićivanja i zanemarivanja)
- pribjegavanje roditelja fizičkom kažnjavanju djece i drugim nasilnim postupcima

Koje su kratkoročne posljedice nasilja?

Djeca koja su žrtve nasilja

- češće izostaju i bježe iz škole, a češće i napuštaju školovanje
- dobivaju lošije ocjene
- češće se žale na zdravstvene probleme
- često su tužna i usamljena

- sklonija su depresivnosti i anksioznosti (osjećaj tuge, osamljenosti, uznemirenosti, bezvrijednosti)
- imaju problema sa spavanjem i uzimanjem hrane
- gube zanimanje za aktivnosti u kojima su dotada uživala

Koje su dugoročne posljedice nasilja?

Odrasli koji su bili zlostavljani kao djeca

- imaju niže samopoštovanje
- često osjećaju ljutnju, gorčinu i želju za osvetom
- nemaju povjerenja u ljude
- usamljeni su
- sami su skloni zlostavljanju drugih
- češće se bave kriminalnim aktivnostima

3. Elektroničko nasilje

Elektroničko nasilje (nasilje preko interneta, *cyberbullying*) označava svaku komunikacijsku aktivnost *cyber*-tehnologijom koja se može smatrati štetnom za pojedinca, ali i za opće dobro. Tim oblikom nasilja među djecom i mladima obuhvaćene su situacije kad je dijete/mlada osoba izložena napadu drugog djeteta/mlade osobe, grupe djece/mladih, preko interneta ili mobilnog telefona.

Postoje dvije vrste nasilja preko interneta – izravan napad i napad preko posrednika. Izravan napad događa se kada maloljetnik šalje uznemirujuće poruke mobitelom, elektroničkom poštom (*e-mailom*) ili na *chatu*; ukrade li ili promijeni lozinku za *e-mail* ili nadimak na *chatu*; objavljuje privatne podatke ili neistine na *chatu*, *blogu* ili internetskoj stranici; šalje uznemirujuće slike preko *e-maila* ili MMS-poruka na mobitelu; postavlja internetske ankete o žrtvi; šalje viruse na *e-mail* ili mobitel; šalje pornografiju i neželjenu poštu na *e-mail* ili mobitel te se lažno predstavlja kao drugo dijete.

Nasilje preko posrednika događa se kada počinitelj napada žrtvu preko treće osobe, koja toga najčešće nije ni svjesna.

Definirano je sedam kanala preko kojih se može odvijati elektroničko nasilje: telefonski pozivi, SMS-poruke preko mobitela, *e-mail*, slikovni/videozapis, instant-poruke, internetske stranice i *chat*.

Što je to govor mržnje na internetu?

- Kada se netko grubo i uvredljivo izražava i ima namjeru zastrašiti i uznemiriti drugu osobu, širi ili potiče na nasilje, širi mržnju ili diskriminaciju (negativno mišljenje i ponašanje prema drugim osobama na osnovi njihova spola, rase, nacionalnosti, religije...).

Specifičnosti elektroničkog nasilja

- Identitet počinitelja može biti skriven ili počinitelj može širenjem nasilja preko elektroničkih medija dobiti potporu grupe.
- Anonimnost povećava osjećaj nesigurnosti, onemogućava nalaženje počinitelja.
- Brzo širenje i cjelodnevna prisutnost nasilnog ponašanja (ostavlja se elektronički trag).
- Izloženost kod kuće i na drugim mjestima koja su prije bila sigurna.
- Mnogobrojna publika i svjedoci koji se brzo povećavaju.
- Manjak socijalnih i kontekstualnih pokazatelja kao što su govor tijela i ton glasa ima mnogo učinaka.
- Anonimnost počiniteljima takvog nasilja daje osjećaj da mogu proći nekažnjeno s takvim ponašanjem, što dalje povećava vjerojatnost za nastavak takvog ponašanja te nemogućnost reagiranja.
- Najopasnija vrsta nasilja preko interneta jer često uključuje odrasle, među kojima ima mnogo ljudi s lošim namjerama.
- Međuvršnjačko nasilje preko interneta uključuje poticanje grupne mržnje, napade na privatnost, uhođenje, uznemiravanje, vrijeđanje.
- Može uključivati slanje okrutnih, zlobnih, prijetećih poruka, ponekad i stvaranje internetskih stranica koje sadrže slike, priče, šale, uvrede ili laži o vršnjaku.
- Često ostavljaju dugoročne posljedice za žrtvu.

Djeca i mladi često ne prijavljuju nasilje i govor mržnje na internetu. Zašto?

- Imaju osjećaj srama i manje vrijednosti.

- Strah od osvete ako se povjere odrasloj osobi.
- Zbog nepovjerenja.
- Imaju osjećaj da ih odrasli neće/ne mogu zaštititi.
- Misle da im nitko ne želi pomoći.
- Naučeni su da trebaju popuštati i podnositi, a ne tužakati.
- Vjeruju da je nasilništvo nužan dio odrastanja.

4. Kutak za djecu i mlade

Što možete poduzeti ukoliko ste doživjeli nasilje ili ste svjedočili nasilju na internetu?

Što učiniti ako su drugi nasilni prema tebi ili si svjedok nasilja?

1. Ti nikako nisi kriv za to!
2. Nemoj odgovarati na nasilje nasiljem.
3. U slučaju neposredne ugroženosti, obrati se policiji ili hitnoj pomoći (112).
4. Nemoj ignorirati nasilje.
5. Povjeri se nekoj odrasloj osobi.
6. Razgovaraj s roditeljima.
7. Razgovaraj s nastavnikom, školskim pedagogom ili psihologom.
8. Inzistiraj na pružanju pomoći jer je to tvoje pravo!
9. Dodatne savjete možeš pronaći na <http://www.ambidekster.hr/> i javi nam se u *online-savjetovanište*.

ZAŠTO JE VAŽNO PRIJAVITI NASILJE?

Zlostavljanje ima štetne posljedice i kratkoročno i dugoročno!

- Nijedan oblik zlostavljanja NIJE normalan dio djetinjstva!
- Moraš znati da nije u redu i nije OK i ne može se tolerirati da ti nekoga zlostavljaš, da netko tebe zlostavlja i da gledaš kako netko zlostavlja druge osobe, a ti ne reagiraš!
- Važno je tražiti pomoć jer si dijete i jer su odrasle osobe dužne zaštititi djecu od nasilja

– sve da bi imao kvalitetniji život i bio sretan u životu!

Kako se zaštititi od nasilja na internetu?

- Nikad ne daj osobne informacije nepoznatim osobama na internetu ili na neprovjerenim stranicama.
- Nikad nikomu nemoj reći svoju lozinku, čak ni prijateljima.
- Ako ti netko pošalje zlonamjernu ili prijeteću poruku, nemoj na nju odgovoriti, pokaži je odrasloj osobi.
- Zaštiti svoju privatnost.
- Kontroliraj što drugi ljudi mogu vidjeti na društvenim mrežama.
- Šala lako može postati uvreda (budite oprezni u slanju poruka).
- Pomozi onima koje zlostavljaju, nemoj ignorirati takvo ponašanje, obavijesti odrasle.
- Na internetu poštuji pravila ponašanja kao u svakodnevnom životu.
- Na društvenim mrežama prihvati samo one ljude koje osobno znaš.

5. Kutak za roditelje i nastavnike

Savjeti za roditelje – u slučaju da primijetite znakove kod svojeg djeteta koji bi mogli ukazivati na nasilje

1. Razgovarajte sa svojim djetetom.
2. Uključite se u njegov život.
3. Dopustite da vam se dijete povjeri (imajte vremena za njega).
4. Budite u kontaktu sa školom i razrednicima.
5. Razvijajte djetetovo samopouzdanje i komunikacijske vještine.
6. Educirajte dijete o opasnostima na internetu i kako zaštititi privatnost.
7. Preispitajte svoje roditeljske metode.
8. Potaknite komunikaciju u obitelji.
9. Nemojte sami rješavati “stvari”, prijavite nasilničko ponašanje školi ili policiji.
10. Potražite nas na <http://www.ambidekster.hr/> i javite nam se u *online-savjetovalište*.

Savjeti za nastavnike – u slučaju nasilja/sukoba na nastavi ili u školi

1. Razgovarajte sa svojim učenicima.
2. Ako primijetite sukob, nastojte ga riješiti odmah.
3. Nemojte prihvaćati nasilje kao normalnu pojavu u “odrastanju”.
4. Reagirajte na nasilje.
5. Potaknite raspravu s drugima u slučaju da primijetite nasilje u školi.
6. Obratite se stručnoj službi.
7. Budite u kontaktu s roditeljima djece čiji ste razrednik.
8. Dodatno se educirajte oko postupanja i načina rješavanja sukoba/nasilja.
9. Potaknite školske radionice na temu sigurnosti na internetu.
10. Potražite nas na <http://www.ambidekster.hr/> i javite nam se u *online-savjetovalište*.

6. Primjeri radioničkih vježbi u radu s djecom i mladima

Ciljevi su ovih vježbi edukacija i informiranje te stjecanje vještina kojima se omogućava prevencija nasilnog ponašanja djece i mladih u korištenju interneta.

Radionice se mogu provoditi u grupnom radu s djecom i mladima te u razredima.

Vježbe je potrebno sadržajno prilagoditi dobi djece/mladih!

Loptanje asocijacija

Članovi grupe stanu u krug. Voditelj uzima loptu i objašnjava članovima pravila dodavanja lopte: onaj tko uhvati loptu treba naglas reći svoju asocijaciju, osjećaj ili stav vezan uz temu međuvršnjačkog nasilja/nasilja preko interneta.

Cilj je ove vježbe da sudionici istražuju svoje osjećaje i stavove te ideje na temu međuvršnjačkog nasilja/nasilja preko interneta. Budući da članovi nemaju vremena promišljati o zadanoj temi, reći će asocijaciju koja omogućava uvid u aktualno razumijevanje i stavove članova grupe. Voditelj potom preuzima aktivnu ulogu u diskusiji da bi se dobio uvid u razinu znanja o prevenciji nasilja i da bi se dobio uvid u predrasude vezane za tu temu.

Pozitivne i negativne strane interneta

Sa sudionicima se metodom *brainstorminga* povede rasprava o prednostima i nedostacima

interneta. Kroz raspravu se mlade upućuje na prepoznavanje negativnih obrazaca ponašanja na internetu – prekomjernog korištenja interneta, kao i drugih opasnosti koje vrebaju na internetu. Metodom brainstorminga potiče se rasprava o tome kako se zaštititi preko interneta i kako zaštititi privatnost na internetu.

Linija stavova

S djecom/mladima se kroz metodu linije stavova potiče rasprava o nasilju preko interneta. Sudionici dobiju uputu da zauzmu mjesto u prostoru s obzirom na to slažu li se ili ne s određenom tvrdnjom. Suzdržani sudionici mogu stati u sredinu, ali u tom slučaju nemaju mogućnost komentiranja i obrane stava. Voditelji nakon toga argumentirano prolaze kroz tvrdnje i objašnjavaju točne odgovore. Vježba se održava u trajanju do 20 minuta.

1.	Nasilje među djecom i mladima normalan je dio odrastanja i ne bi se trebalo oko toga previše brinuti	T	N
2.	Djevojčice/djevojke gotovo nikada nisu nasilne prema drugima	T	N
3.	Kada je netko nasilan prema tebi, najbolje je vratiti mu istom mjerom	T	N
4.	Ako osoba ne zna tko je poslao neugodnu poruku na internetu, tada je ta poruka i ne može povrijediti	T	N
5.	Žrtve nasilja na internetu pate od ljutnje, frustracije i tuge	T	N
6.	Žrtve nasilja na internetu obično ne znaju tko je nasilnik	T	N
7.	Osobe koje se ponašaju nasilno prema drugima u razredu češće su nasilne i na internetu	T	N
8.	Ako te netko povrijedi, u redu je poslati mu neku anonimnu, ružnu poruku	T	N
9.	Ako primijetiš da netko vrijeđa tvojeg prijatelja na internetu, najbolje je ne reagirati da i sam ne bi postao žrtva nasilja	T	N
10.	Većina djece i mladih neće doživjeti da je netko nasilan prema njima na internetu	T	N

Kada bih mogao...

Sudionici (djeca, mladi) sjede u krugu te odgovaraju na pitanja.

Pitanja: Kako bi se osjećao ili osjećala...

- kada bi ti netko poslao SMS-poruku u kojoj kaže da si ružan?
- kada bi osvojio prvo mjesto na nekom natjecanju?
- kada bi te uvijek birali zadnjeg prilikom biranja za neku igru?

- kada bi ti netko rekao da si jako dobar u nečemu što radiš?
- kada bi ti netko na tvoj *Facebook*-profil napisao da si "ljiga"?
- kada bi ti netko pomogao riješiti problem koji te već dugo muči?
- kada se nitko s tobom ne bi želio družiti?
- kada ne bi imao hrane pa bi bio prisiljen prosi na ulici?
- kada bi netko na internetu proširio jako ružan trač o tvojoj obitelji?
- kada bi te netko ucjenjivao da činiš nešto što ne želiš?

Nakon odgovaranja na pitanja učenici zajedno s voditeljem komentiraju pitanja te uspoređuju situacije koje u nama bude ugodne i ružne osjećaje.

Cilj je ove radionice prvenstveno razgovarati o mogućim posljedicama *cyberbullyinga* te na taj način osvijestiti svoje i tuđe osjećaje, razviti empatiju te razviti osjetljivost za posljedice nasilja.

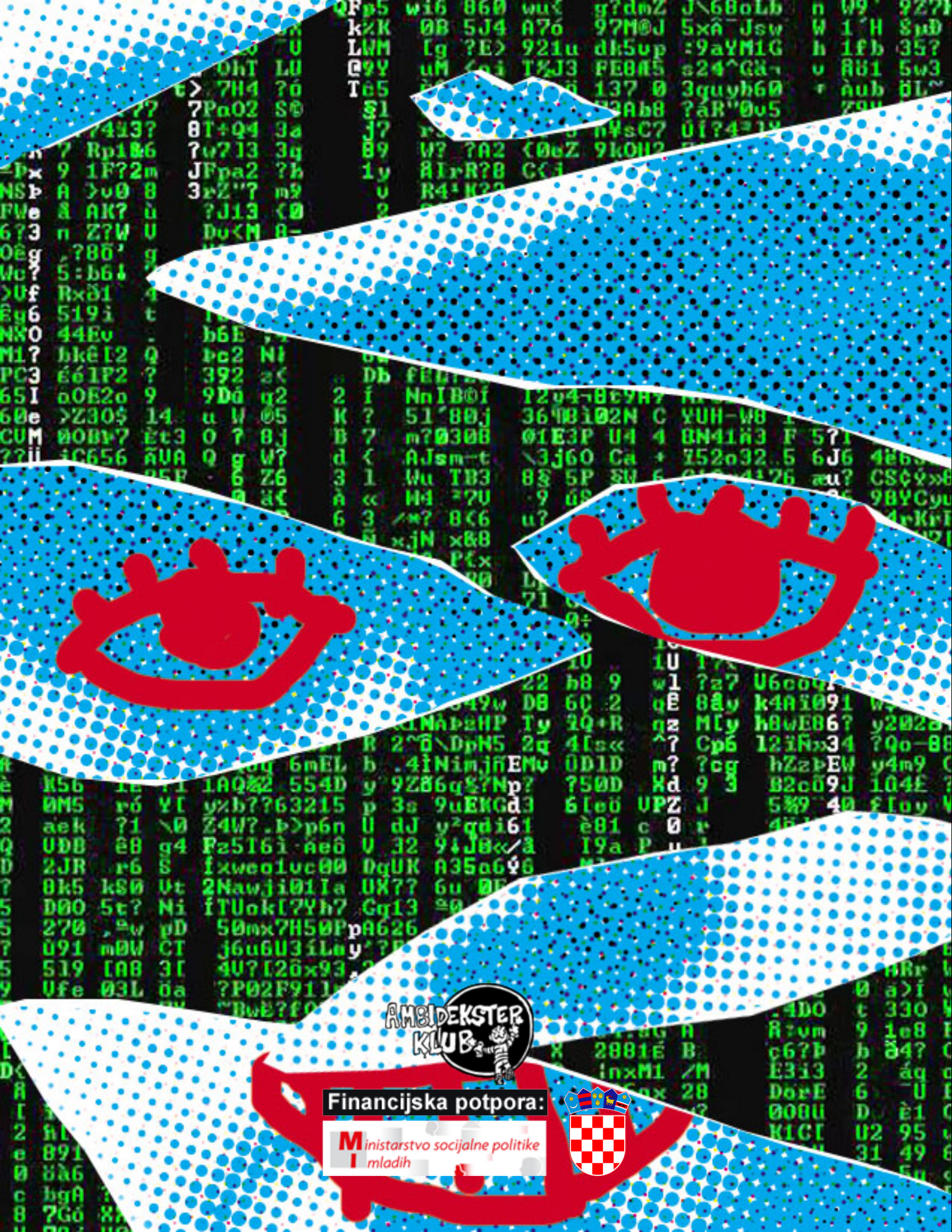
Kišobran samopoštovanja

Voditelj podijeli sudionicima papire te ih zamoli da na papiru nacrtaju kišobran koji se sastoji od tkanine, žica koje pridržavaju tkaninu i ručke. Tada im malo detaljnije objasni samopoštovanje. Objasni im da je ono slično kišobranu. Samopoštovanje je kao tkanina kišobrana i sve metalne šipke koje ga pridržavaju elementi su koji podržavaju i stvaraju samopoštovanje svakomu od nas. Objasni im se da je važno da njihov vlastiti kišobran samopoštovanja bude čvrst koliko je god to moguće.

Sudionike se zamoli da razmisle o svemu onome što bi moglo predstavljati kišu: svim preprekama ili strahovima vezanim za školu, javnim nastupima, nasilju, svjedočenju nasilju itd., te da s druge strane razmisle o svemu što predstavlja njihov osobni kišobran – svojim pozitivnim stranama i resursima koji im mogu pomoći s tim preprekama.

7. Literatura:

1. Ajduković, M., Rajhvajn Bulat, L. (2012), Obiteljske i psihosocijalne odrednice vršnjačkoga nasilja među mladima, *Psihologijske teme*, 21(1), 167-194
2. Buljan Flander, G., Krmek, M., Borovec, K. i Muhek, R. (2006), *Nasilje preko interneta (cyberbullying)*, Zagreb: Grad Zagreb, Poliklinika za zaštitu djece grada Zagreba, Policijska uprava zagrebačka
3. Buljan Flander, G. (ur.) (2007), *Nasilje među djecom*, Zagreb: Centar za zaštitu djece grada Zagreba
4. Buljan Flander, G., Durman Marijanović, Z., i Ćorić Špoljar, R. (2007), Pojava nasilja među djecom s obzirom na spol, dob i prihvaćenost/odbačenost u školi, *Društvena istraživanja*, 16(87-88), 157-174
5. Dooley, J., Pyzalski, J. i Cross, D. (2009), Cyberbullying Versus Face-to-Face Bullying, *Journal of Psychology*, 217(4), 182–188
6. Kolesarić, V. (ur.) (2010), *Nasilje nad djecom i među djecom*, Osijek: Filozofski fakultet

Financijska potpora:

Ministarstvo socijalne politike
I mladih

